

Гудзовата О. О.,

к.е.н., доц., доцент кафедри комп'ютерних наук, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ЗОВНІШНІМ ВИКЛИКАМ СТАБІЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті ідентифіковані найбільш істотні глобальні тенденції, що є викликами на сучасному етапі функціонування розвитку грошово-кредитного сектору держави. Наведено аргументи відносно істотності впливу зовнішніх викликів на стан і стабільність системи фінансової безпеки України. Висвітлено характер дії та розвитку негативного впливу на стабільність фінансової системи держави таких викликів, як зростання відсоткових ставок ФРС США, приплив іноземного капіталу, уповільнення зростання економіки Китаю, збереження збройного конфлікту на Сході України та ін. Ідентифіковані такі загрози фінансовій безпеці України на сучасному етапі її соціально-економічного поступу, як дестабілізація платіжного балансу, посилення відтоку капіталу, скорочення іноземного інвестування та ін. Визначені інструменти державної політики мінімізації ризиків функціонування вітчизняної грошово-кредитної сфери, серед яких ключова роль відводиться забезпеченню ліквідності учасників фондового ринку, управлінню зовнішнім боргом, розвитком інструментів хеджування валютних ризиків, ін.

Ключові слова: фінансова безпека держави, грошово-кредитна сфера, державна грошово-кредитна політика, зовнішні виклики стабілізації.

Gudzovata O. O.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Computer Sciences, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

IDENTIFICATION AND DIRECTIONS OF COUNTERACTION TO EXTERNAL CHALLENGES OF STABILIZATION OF THE MONEY-CREDIT SECTOR IN THE CONTEXT OF PROVISION OF FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

Abstract. The article identifies the most significant global trends, which are challenges at the current stage of functioning of the development of the monetary and credit sector of the state. The arguments concerning the significance of the impact of external challenges on the state and stability of the financial security system of Ukraine are given. The nature of the action and development of the negative impact on the stability of the financial system of the state are described, such as the growth of interest rates of the US Federal Reserve, the inflow of foreign capital, the slowdown of China's economic growth, the preservation of armed conflict in the East of Ukraine, and others. The following threats to Ukraine's financial security at the present stage of its socio-economic progress, such as the destabilization of the balance of payments, the growth of capital outflows, the reduction of foreign investment, etc. have been identified. The tools of the state policy of minimizing the risks of functioning of the domestic monetary sphere are determined, among which the key role is assigned to ensuring liquidity of stock market participants, external debt management, development of hedging instruments for currency risks, etc.

Keywords: financial security of the state, monetary sphere, state monetary policy, external challenges of stabilization.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток грошово-кредитного сектору в Україні відбувається за умов активізації інтеграційних і глобалізаційних процесів, які дедалі більше здійснюють вплив на фінансову безпеку держави. З огляду на те, що

фінансові операції є відображенням та своєрідною квінтесенцією тих процесів, які відбуваються у реальному секторі економіки, ступінь інтеграції країни до світової економічної системи передусім

визначається її інтеграцією до міжнародних фінансових ринків та участю у фінансовій глобалізації. Однак, окрім очевидних переваг для національних економік, глобалізаційні процеси супроводжуються і зростанням ризику виникнення нестабільності грошово-кредитного ринку. При цьому під впливом глобалізаційних процесів постійним явищем стають фінансові дисбаланси, формами проявів яких є: валютно-цінові диспаритети і платіжні дисбаланси; зовнішня заборгованість і незбалансована міжнародна ліквідність; дисбаланси у світових заощаженнях та інвестиціях; глобальні фіскальні розриви. Протидія цим ризикам потребує впровадження більш ефективної і виваженої грошово-кредитної політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських вчених, які зробили вагомий внесок у становлення та розвиток знань про ефективну державну політику стабілізації і забезпечення розвитку грошово-кредитної сфери держави, слід відзначити таких науковців, як Т. Богдан, О. Борисюк, Н. Корень, Н. Кравчук, О. Сльозко, О. Шаров та ін.

Постановка завдання. Завданнями статті є ідентифікація та визначення напрямів протидії зовнішнім викликам стабілізації грошово-кредитного сектору в контексті забезпечення фінансової безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. світова фінансова система зазнала глобальних трансформацій, які продовжують здійснювати багатовекторний вплив на розвиток національних економік. Зокрема, йдеться про формування багатопольярної валютної системи і поширення регіональних валют, міжнародну експансію провідних фондових бірж і виникнення нових осередків “фінансової могутності” у Східній Азії, підвищення волатильності цін на ринкові активи і розвиток нових форм віртуалізації світового фінансового ринку, посилення залежності країн-експортерів сировини від курсових коливань на світових ринках і зростання ролі МФО у подоланні проблем посткризового розвитку, накопичення проблем боргового навантаження у розвинутих країнах і зменшення вразливості економік країн із ринками, що формуються, до впливу іноземного капіталу, зростання геоекономічного впливу Китаю та використання нових фінансових механізмів транснаціоналізації економічної діяльності [2, с. 19].

У 2015-2017 рр. почали формуватися новітні тенденції розвитку глобальної фінансової системи, які здійснюють прямий чи опосередкований вплив на траєкторію розвитку національної економіки і зумовлюють необхідність адаптивних змін державної політики у сфері функціонування грошово-кредитної сфери. Нагромаджені диспропорції розвитку світової економіки впродовж останніх років зумовлюють перебалансування попиту та пропозиції, що, в свою чергу, здійснює істотний вплив на кон'юнктуру фінансових та грошово-кредитних ринків. Неоднозначні оцінки перспектив розв'язання боргової кризи ЄС та фінансових наслідків Brexit, можливі зміни орієнтирів економічної політики країн БРІК, невизначеність щодо збалансування

структурних співвідношень економіки США при загальному охолодженні світової економіки та низькій схильності інвесторів до ризику формують нові зовнішні виклики стабілізації грошово-кредитного сектору та посилення фінансової безпеки України. Крім того, значний вплив на фінансову систему мають геополітичні ризики, центрами яких є Україна та Близький Схід.

Внаслідок нерозвинутого інституційного базису, структурних викривлень ринкового середовища в умовах високого рівня тінізації економічних відносин, надмірної відкритості економіки чутливість вітчизняної фінансової системи до навіть незначних коливань кон'юнктури зовнішніх ринків є високою. Як наслідок, зовнішні шоківі впливи швидко поширюються та мультиплікуються в національній економіці. Досвід реалізації заходів протидії кризовим явищам 2014-2016 рр. продемонстрував слабку дієвість керуючих впливів на фінансову безпеку в умовах розбалансованості зовнішнього сектору. Відтак для виправлення цих структурних диспропорцій необхідно забезпечити модернізацію фінансової системи, що неможливо без ефективної державної політики розвитку грошово-кредитного сектору в системі забезпечення фінансової безпеки економіки України.

Варто зазначити, що існує висока ймовірність розгортання боргової кризи у периферійних країнах ЄС та її переростання в ланцюгову реакцію на локальних та міжнародних фінансових ринках. На даному етапі в ЄС найбільш загрозливою є боргова ситуація у країнах, котрі виділили у окрему групу – GIPS, до якої входять Греція, Італія, Ірландія, Португалія та Іспанія. Водночас боргова криза окремих країн Євросони незадовільно відображається на економічному розвитку країн Східної та Центральної Європи, в тому числі України, що є залежними від експорту до західноєвропейських країн.

Вплив боргової кризи Євросони на грошово-кредитний ринок та фінансову безпеку України може проявлятися наступним чином: (1) скорочення надходжень за фінансовим рахунком платіжного балансу, зростання виплати за статтею “доходи” та зменшення рівня міжнародних резервів України; (2) в умовах посилення невизначеності на міжнародних фінансових ринках та зниження схильності інвесторів до прийняття ризиків збільшуватимуться масштаби втечі капіталу з України, що негативно впливатиме на стан платіжного балансу та стабільність банківської системи; (3) на валютному ринку зменшуватиметься пропозиція іноземної валюти, внаслідок чого НБУ буде змушений збільшувати обсяги власних валютних інтервенцій для нівелювання різких стрибків курсу; (4) суттєве підвищення відсоткових ставок на міжнародних ринках призведе до зростання вартості обслуговування зовнішнього боргу для українських позичальників та ускладнюватиме рефінансування існуючих боргів; (5) посилення нестабільності міжнародних фінансових ринків призведе до звуження джерел фінансування виробництва для підприємств-експортерів; (6) при підвищенні спредів і відсоткових

ставок український уряд буде змушений збільшувати видатки бюджету на обслуговування зовнішнього боргу, при цьому ускладнюватиметься конкуренція за зовнішнє фінансування (погіршення умов для залучення зовнішніх комерційних позик) [3, с. 80].

Водночас досвід грецької кризи створює інструменти, які можуть бути використані українським урядом, для уникнення ризиків фінансовій безпеці держави. По-перше, держава не може системно нарощувати державний борг без забезпечення економічного зростання, оскільки це призводить до збільшення співвідношення між боргом та ВВП і, як наслідок, зростає боргове навантаження на державні фінанси. По-друге, існує небезпека занадто інтенсивного інвестування коштів банками України в урядові цінні папери, насамперед в ОВДП. Така ситуація потребує вжиття невідкладних заходів щодо удосконалення боргової політики України та забезпечення стратегічного управління державним боргом шляхом розширення спектра використання боргових інструментів, запровадження ризикоорієнтованої боргової політики, підвищення ефективності використання державних запозичень. Крім того, існує гостра необхідність обмеження продажу банкам державних цінних паперів, як боргових облігацій уряду, так і сертифікатів НБУ, та істотне зниження їх доходності з метою активізації кредитування банками реального сектору економіки України.

Зауважимо, що серйозним зовнішнім викликом фінансовій безпеці держави є офшоризація, яка зумовлює звуження податкової бази, анонімність операцій та відмивання нелегального прибутку, збільшення ризиків неконтрольованого відтоку капіталу з України та дестабілізацію національної фінансової системи. Незважаючи на зменшення протягом 2014-2017 рр. частки інвестицій з окремих офшорів до України з 41,3 % до 34,9 %, зокрема з кіпрської офшорної юрисдикції, роль окремих з них для вітчизняної економіки починає стрімко зростати. Серед країн, що інвестують в економіку України, у 2016-2017 рр. різко зросла активність Люксембургу (збільшилася на 74 % порівняно з докризовим 2013 р.), який входить до десятки найбільших податкових офшорів у світі. У зв'язку з цим у 2017 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію між Урядом України та Урядом Люксембургу "Про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухиленню від сплати податків на доходи і на капітал" [4].

З метою упередження неконтрольованого виведення капіталу з України до офшорів та юрисдикцій із низькими ставками оподаткування як чинника забезпечення фінансової безпеки України доцільно удосконалити податкове законодавство відповідно до міжнародних стандартів Організації економічного співробітництва та розвитку, а також практики Європейського Союзу, розробити інституційно-правовий інструмент запровадження статусу іноземних контрольованих компаній через зобов'язання зареєстрованої за кордоном компанії, яка належить українському резидентові, сплачувати податки в Україні у разі, якщо рівень оподаткування у країні

реєстрації вдвічі або більше нижчий, ніж вітчизняна ставка податків.

Ризиками модифікації вітчизняної грошово-кредитної системи відповідно до європейських стандартів можуть стати: юридично-правові (приведення законодавства у відповідність до директив ЄС); грошово-кредитна політика (визначення проблем, пов'язаних із забезпеченням мінімальних резервів, моніторинг і контроль за операціями з цінними паперами, забезпечення безпеки позикових операцій, а також ліквідність банківського сектору); фінансова та банківська статистика (оновлення переліку фінансових установ, модернізація системи фінансової статистики, збір та обробка інформації про відсоткові ставки); платіжні системи (правила та умови участі в роботі системи TARGET, безпека платіжних систем у контексті використання електронних платіжних інструментів і розвитку систем використання електронних грошей); емісія готівкових грошових знаків, зокрема вилучення з обігу фальшивих купюр і монет (співробітництво в процесі заснування Системи моніторингу за фальшивими купюрами та монетами, а також Центру аналізу фальшивих купюр і монет, доступ до Бази даних про підроблені купюри та монети); інформаційні технології та телекомунікаційні системи (двостороння лінія зв'язку між НБУ та ЄЦБ, участь у розробці технічних характеристик, необхідних для майбутнього приєднання української системи міжбанківських платежів до системи TARGET) [5].

Варто зауважити, що з метою забезпечення готовності України до подання заявки на повноцінне членство в ЄС доцільною є реалізація низки заходів у контексті провадження Плану законодавчого забезпечення реформ та Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року щодо підвищення якості регулювання грошово-кредитного сектору відповідно до європейських стандартів, що забезпечить збалансування структури фінансової системи та підвищення її стійкості до зовнішніх викликів.

В умовах економічної нестабільності та погіршення макроекономічної ситуації в Україні вагомим чинником подолання зовнішніх викликів стабілізації грошово-кредитного сектору та забезпечення фінансової безпеки держави є співпраця з міжнародними фінансовими організаціями (МФО). Одним із найпотужніших фінансових партнерів України впродовж усього періоду незалежності є МВФ, який не лише нівелює гостроту проблем дефіциту, але і створює умови для стабілізації платіжного балансу країни, оздоровлення державних фінансів та реалізації реформаційних змін у грошово-кредитній політиці. Так, у 2014-2017 рр. взаємодія МВФ з Україною забезпечила фінансування загальним обсягом близько 14 млрд дол. США, враховуючи два транші позики Stand-by та чотири транші у рамках Механізму розширеного фінансування (EFF).

Важливим кроком продовження співпраці України з МВФ стало підписання 2 березня 2017 р. нового Меморандуму про економічну та фінансову політику, в межах якого визначено низку стратегічних завдань українських структурних реформ, серед

яких: здійснення виваженої грошово-кредитної політики, орієнтованої на подальше зниження інфляції та відновлення резервів одночасно з відновленням життєздатних банків та поживленням банківського кредитування; забезпечення фіскальної консолідації задля забезпечення сталості боргу в середньостроковій перспективі, що буде підтримано впровадженням пенсійної реформи та більш ефективною та сприятливою для зростання податковою системою з одночасним поліпшенням якості державних видатків; прискорення структурних реформ задля реформування сектору державних підприємств, поліпшення бізнес-клімату та подолання корупції, залучення інвестицій та підвищення економічного потенціалу [6].

Однак внаслідок неналежних темпів імплементації структурних реформ з боку українського уряду як основної вимоги МВФ існують ризики щодо ефективної взаємодії з Фондом та фактичного продовження кредитної програми. Це, зокрема, стосується реалізації пенсійної та медичної реформи; реформи адміністрування надходжень для детінізації економіки, розширення бази оподаткування та покращення бізнес-клімату; модернізації енергетичного сектору; забезпечення ефективної боротьби з корупцією, створення антикорупційних судів; вирішення на законодавчому рівні питання обігу земель сільськогосподарського призначення тощо.

Пріоритетними напрямками активізації взаємодії України з МВФ слід визначити: прискорення темпів економічного зростання, створення робочих місць у приватному секторі та посилення макроекономічної стабільності, забезпечення інституційної спроможності та незалежності НБУ, пом'якшення адміністративних заходів валютного контролю, досягнення цілей в рамках програми НБУ з таргетування інфляції, підвищення прозорості та ефективності використання зовнішніх запозичень у рамках запровадження середньострокового бюджетного планування.

Одним із найбільших партнерів по фінансовій взаємодії є Світовий банк, який надає багатосекторальну фінансову та технічну допомогу. У 2017 р. загальний обсяг фінансування становив 2,5 млрд дол. США. 20 червня 2017 р. Рада директорів Світового банку схвалила Концепцію партнерства з Україною на 2017-2021 рр., в межах якої ключовими напрямками визначено: управління державними фінансами та реформу державного управління, антикорупційну діяльність, управління найбільшими фіскальними ризиками і поліпшення управління державними інвестиціями, зміцнення фінансового сектору, покращення інфраструктури, створення приватного партнерства в приватному секторі, земельну реформу, реформу охорони здоров'я, приватизацію, ефективне, результативне та комплексне надання послуг, соціальну допомогу, цільову допомогу постраждалим від збройного конфлікту громадам [7].

Водночас взаємодія України зі Світовим банком характеризується низкою проблемних аспектів, які стосуються відсутності системності у наданні фінансової підтримки Україні, тривалості прийняття рішення Банком про надання кредитів (щонайменше

впродовж року), недотримання термінів реалізації інвестиційних проектів, визначених договірними документами. Крім того, Світовий банк також зіткнувся в Україні з проблемою неповернення кредитних коштів з анексованого Криму, раніше виданих на проекти в Автономній Республіці Крим. З метою покращення кредитних взаємовідносин між Світовим банком та Україною необхідно впровадити зміни до процедури кредитування в цілях скорочення терміну між ініціативою щодо кредитування та прийняттям рішення про видачу коштів, а також забезпечити необхідні умови для досягнення Світовим банком в Україні планового загального кредитного потенціалу і нормативів кредитування.

Таким чином, трансмісія зовнішніх фінансових шоків до фінансової системи України зазвичай відбувається за макроекономічним каналом, торговельним каналом, валютним каналом, каналом фондового ринку і банківським каналом. При цьому найбільш загрозливими зовнішньоекономічними тенденціями та чинниками, які здійснюють деструктивний вплив на фінансову безпеку України, є: динаміка економічного зростання у розвинутих країнах і зниження темпів зростання країн із ринками, що формуються, уповільнення розвитку і перебалансування економіки Китаю, збереження низхідної динаміки цін на сировинні товари та посилення їхньої волатильності, підвищення відсоткових ставок у США і зменшення доступності зовнішнього фінансування для країн із ринками, що формуються, скорочення припливу іноземного капіталу на ринки цих країн, загострення геополітичних проблем та їх негативний вплив на схильність інвесторів до прийняття ризиків.

Таким чином, враховуючи високий ступінь відкритості економіки та залежності фінансової системи України від надходження зовнішнього фінансування, сировинну структуру експорту і хронічний дефіцит платіжного балансу, нерозвинутість фондового ринку і перманентну втечу капіталу, виникає необхідність розроблення та застосування інноваційних підходів до удосконалення розвитку грошово-кредитного сектору, які б нівелювали вплив зовнішніх деструктивних викликів та створювали передумови для посилення фінансової безпеки України (рис. 1).

На сьогодні, зважаючи на посилення невизначеності в межах світової економіки та підвищення турбулентності міжнародного ринку капіталів, глобальні ризики для грошово-кредитного ринку України є доволі значними. Водночас їх усунення можливе шляхом побудови стійкої національної фінансової системи до зовнішніх шоків та внутрішніх макрофінансових дисбалансів через реалізацію дієвих механізмів та засобів підвищення ефективності державної політики розвитку грошово-кредитного сектору в системі забезпечення фінансової безпеки економіки України в контексті забезпечення збалансованості грошової маси, удосконалення параметрів функціонування фінансово-кредитного сектору, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці, детінізацію грошово-кредитного сектору.

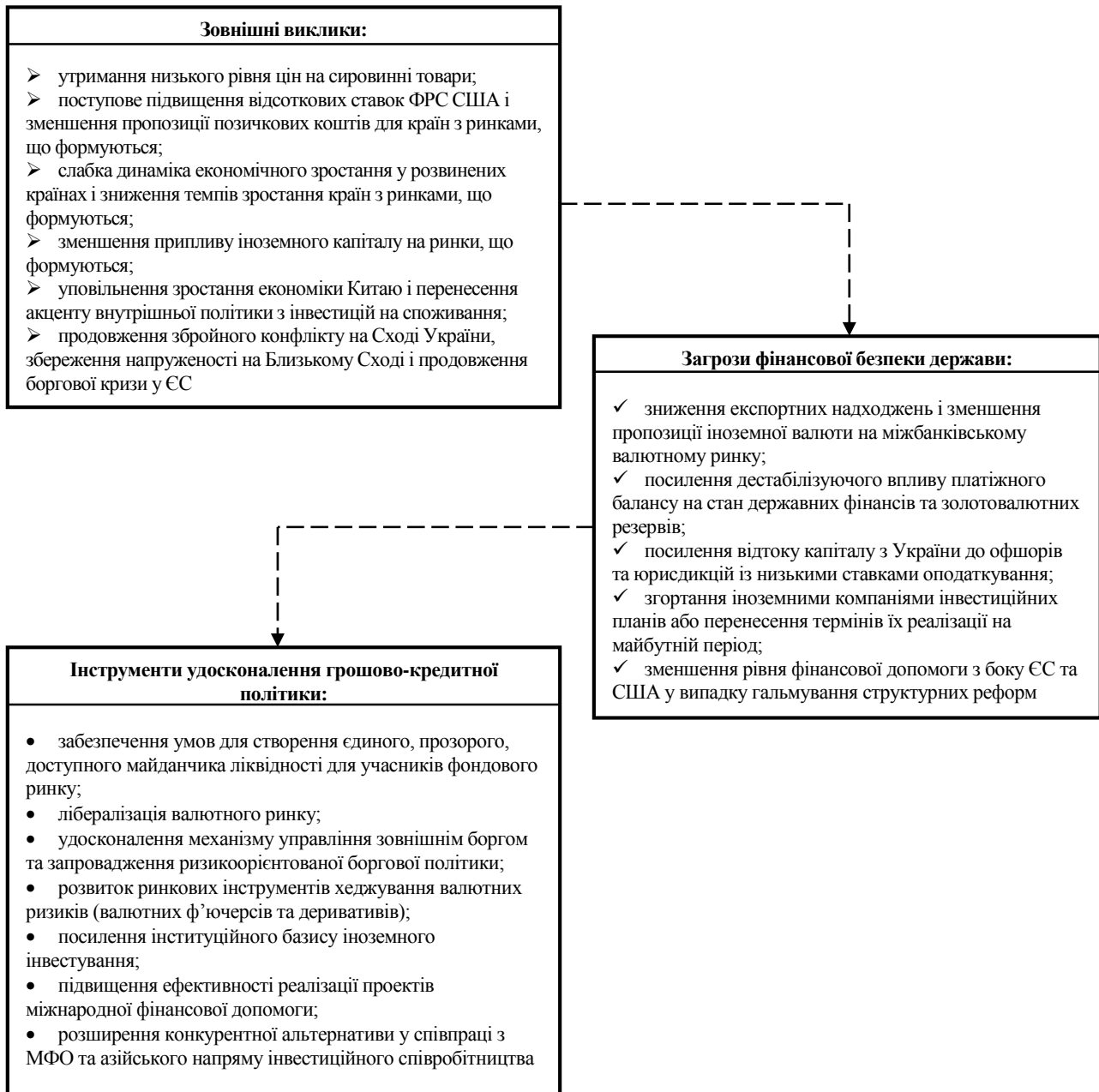

Рис. 1. Зовнішні виклики, загрози та інструменти державної політики стабілізації грошово-кредитного сектору і зміцнення фінансової безпеки держави

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, найбільш загрозливими зовнішніми викликами стабілізації грошово-кредитного сектору та посилення фінансової безпеки України є: утримання низького рівня цін на сировинні товари; поступове підвищення відсоткових ставок ФРС США і зменшення пропозиції позичкових коштів для країн з ринками, що формуються; слабка динаміка економічного зростання у розвинених країнах і зниження темпів зростання країн з ринками, що формуються; зменшення припливу іноземного капіталу на ринки, що формуються; уповільнення зростання економіки Китаю і перенесення акценту внутрішньої політики з інвестицій на споживання; продовження збройного конфлікту на Сході України, збереження напруженості на Близькому Сході і продовження боргової кризи в ЄС.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі доцільно зосередити над ідентифікацією і обґрунтуванням пропозицій відносно нівелювання ризиків і загроз розвитку сучасних інформаційних технологій у грошово-кредитній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчук Н. Дивергенція глобального розвитку. Сучасна парадигма формування геофінансового простору / Кравчук Н. – К. : Знання, 2012. – 782 с.
2. Вплив глобальних фінансів на валютно-фінансову систему України : монографія / [Богдан Т. П., Шаров О. М., Сльозко О. О. та ін.] ; [за ред. д-ра екон. наук Т. П. Богдан] ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". – Київ, 2017. – 356 с.

3. Борисюк О. В. Вплив боргу країн Євросоюзу на національну економіку / О. В. Борисюк // *Формування ринкової економіки : збірник наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка*. – 2014. – Вип. 31. – Частина 1. – С. 76-81.

4. Закон України “Про ратифікацію Конвенції між Урядом України і Урядом Великого Герцогства Люксембург” від 14 березня 2017 р. № 1918-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1918-19/paran2#n2>.

5. Корень Н. В. Шляхи підвищення якості регулювання фінансової системи відповідно до європейських стандартів надання фінансових послуг. Аналітична записка / Н. В. Корень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2070>.

6. Меморандум про економічну і фінансову політику від 2 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/-document?id=46564506>.

7. Концепція партнерства Світового банку з Україною на 2017-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://www.minfin.gov.ua/news-view/skhvaleno-kontseptsiu-partnerstva-svitovohobanku-z-ukrainoiu-na-roky?category=mizhnarodne-spivrobitnictvo](https://www.minfin.gov.ua/news/view/skhvaleno-kontseptsiu-partnerstva-svitovohobanku-z-ukrainoiu-na-roky?category=mizhnarodne-spivrobitnictvo).

8. Гладких Д. М. Ключові ризики валютно-курсової стабільності в Україні та напрями їх мінімізації в умовах гібридної війни. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/val_kurs-b26c6.pdf.

9. Vasylytsiv T. H. Justification of strategic priorities of state structural policy of import substitution in Ukraine / T. H. Vasylytsiv, R. L. Lupak // *Journal Actual problems of economics*. – 2016. – № 1. – P. 52-60.

REFERENCES

1. Kravchuk, N. (2012), *Dyverhentsiya hlobal'noho rozvytku. Suchasna paradyhma formuvannya heofinansovoho prostoru*, Znannya.

2. Bohdan, T. P. (2017), *Vplyv hlobal'nykh finansiv na valyutno-finansovu systemu Ukrayiny, NAN Ukrayiny*, DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny”.

3. Borysyuk, O. V. (2014), *Vplyv borhu krayin Yevrosoyuzu na natsional'nu ekonomiku, Formuvannya rynkovoyi ekonomiky*, 31, 76-81.

4. Zakon Ukrayiny “Pro ratyfikatsiyu Konventsiyi mizh Uryadom Ukrayiny i Uryadom Velykoho Hertsohstva Lyuksemburh” vid 14 bereznya 2017. № 1918-VIII, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1918-19/paran2#n2>.

5. Koren', N. V. (2017), *Shlyakhy pidvyshchennya yakosti rehulyuvannya finansovoyi systemy vidpovidno do yevropeys'kykh standartiv nadannya finansovykh posluh*. Analitychna zapyska.

6. Memorandum pro ekonomichnu i finansovu polityku (2017), available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=46564506>.

7. Kontseptsiya partnerstva Svitovoho banku z Ukrayinoyu na 2017-2021 roky, available at : <https://www.minfin.gov.ua/news/view/skhvaleno-kontseptsiu-partnerstva-svitovohobanku-z-ukrainoiu-na-roky?category=mizhnarodne-spivrobitnictvo>.

8. Hladkykh, D. M. (2016), *Klyuchovi ryzyky valyutno-kurovovoyi stabil'nosti v Ukrayini ta napryamy yikh minimizatsiyi v umovakh hibrydnoyi viyny*. Analitychna zapyska, available at : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/val_kurs-b26c6.pdf.

9. Vasylytsiv, T. H. and Lupak, R. L. (2016), *Justification of strategic priorities of state structural policy of import substitution in Ukraine, Journal Actual problems of economics*, 1, 52-60.